

Заслужують на увагу декілька історичних фактів: по-перше, саме Карл Магер вперше використав термін «соціальна педагогіка» у публікації і зробив це не випадково, а обґрунтовуючи соціально-педагогічну ідею; по-друге, на середину 1840-х років обидва педагоги – і Карл Магер, і Фрідріх Дістервег – сформулювали теоретичні положення стосовно соціальної педагогіки, хоча останній, не вживавши термін «соціальна педагогіка» (принаймні у виданих педагогічних творах) і розставивши акценти у педагогічному вченні на інших речах; по-третє, на січень 1845 року у виданнях, очолюваних Карлом Магером, чітко співвідносилися педагогічні праці за напрямом соціальної педагогіки; і, нарешті, у 1840-х роках концептосфера соціальної педагогіки зводилася не на ідеї соціального виховання, а на основі «соціального питання»; соціальна педагогіка мала допомагати у тих випадках, коли не вистачало індивідуальної (приватної, домашньої) педагогіки і державної (колективної, суспільної) педагогіки, іншими словами – «соціальна педагогіка» розумілася як спроможна охопити безправні верстви населення, нижчі класи (Ф. Дістервег) чи навіть усіх містян (К. Магер) та націлюватися за будь-яких умов на суспільну солідарність.

Зайченко Н. І., Гаврилюк С. М.

ІСПАНСЬКИЙ ДИСКУРС ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: КЛЮЧОВІ АКЦЕНТИ

У першій третині ХХ століття плеяда видатних педагогів (Л. де Сулуега, Х. Мальярт Куто та ін.), лікарів (М. Толоса Латор, Г. Лафора, Е. Ордоньес та ін.), правознавців (М. Коссіо Гомес-Асебо, А. Монтеро Вільегас та ін.), соціологів (Х. Лойот, Х. де лас Ерас та ін.), публіцистів (А. Лопес Нуньєс, Б. Архенте, Ф. Леон та ін.) в Іспанії виступали з філантропічними ініціативами і практичними пропозиціями щодо суспільної та державної підтримки занедбаних, покинутих, бездоглядних

дітей, захисту прав дитинства, перевиховання неповнолітніх правопорушників.

У дослідженні, присвяченому проблемі жебрацтва в Іспанії, правознавець Мануель де Коссіо (Manuel de Cossio у Gomez-Acebo) наголошував, що «громада і громадські організації натеper залишаються основними джерелами, з яких струмує криштальна вода, що очищує від убозтва наше населення, а держава стоїть осторонь» (Cossio у Gomez-Acebo M., 1909: 47).

На його погляд, з-поміж різних груп населення найперше соціальної підтримки потребували діти. Зокрема, він писав: «Занедбане дитинство! – скільки суму, скільки болю, скільки страждання вміщено в цих словах; діти експлуатовані, діти, позбавлені батьківського піклування, діти-мученики, діти, скинуті в течію, біднесенькі, чому вони страждають за чужу провину? Вони, не знаючи про те, є головними жебраками, вони використовуються експлуататорами; і держава, схрестивши руки, не захищає їх» (Cossio у Gomez-Acebo M., 1909: 29).

Славетний іспанський лікар, громадський діяч Мануель Толоса (Manuel Tolosa Latour) вважав проблему захисту дитинства в Іспанії найважливішою, адже від того, як суспільство виховуватиме й доглядатиме дітей, залежатиме культура та щастя усього народу. Виступаючи у Мадридському Атеней 25 травня 1916 року з доповіддю «Захист дитини в Іспанії», Мануель Толоса зазначав, що «в різні історичні епохи ставлення суспільства до дитини не було добрим», що «дитина не становила скільки-небудь суспільної цінності» (Tolosa Latour M., 1916: 10).

У своїй промові лікар доводив необхідність підтримки дитинства і материнства з боку держави, благочинних організацій, що сприяло би скороченню дитячої смертності в країні та поліпшенню соціального становища дітей.

Видатний письменник Альваро Лопес (Alvaro Lopez Nuñez) надавав великого значення справі соціального захисту дитинства. На його переконання, школа, формуючи у дитини громадянську позицію і готуючи її до життя, має закладати підвалини дбайливого цивілізованого ставлення до особистості та розвивати здібності людини попереджати певні ризики.

Виступаючи на конференції в Атеней Бадахоса 10 травня 1912 року з доповіддю «Педагогічні ідеї про попередження», Альваро Лопес проголошував, що соціальний захист є найбільш досконалою формою суспільної солідарності; сучасне соціальне законодавство у європейських країнах орієнтується на державний соціальний захист; розвиток соціальної політики передбачає розширення поля соціального захисту слабких членів суспільства, зокрема жінок та дітей (Lopez Nuñez A., 1912).

В іншій промові «Старі і діти», висловленій на честь урочистого відкриття соціально-педагогічного конкурсу в м. Герніка 20 вересня 1925 року, Альваро Лопес зауважував, що необхідним є виховання дитини на тих моральних ідеях, які вможливають виконання нею обов'язків у суспільному житті. «Не буде в світі справедливого і довготривалого миру, якого усі бажаємо, через відсутність соціального виховання», – підсумовував публіцист (Lopez Nuñez A., 1925: 19).

У соціологічних дослідженнях Хуліана Лойота (Julian Juderias у Loyot) було здійснено аналіз соціальних явищ бідності, пауперизму, поширення злочинності у європейських державах (Англія, Німеччина, Австрія, Франція та ін.); обґрунтовано значення державного законодавства про соціальний захист дитинства в Іспанії; виявлено, що іспанське законодавство про підтримку дітей було розвинено недостатньо. Дослідником було з'ясовано, що проблема соціального захисту дитинства у Королівстві Іспанія потребувала задля свого розв'язання широкої програми державного реформування. На його думку, необхідними державними заходами мали бути захист праці робітничого класу, забезпечення умов для його професійного навчання, організація народних університетів тощо. Подолання масової неграмотності населення, змінення шкільної системи, боротьба з дитячою смертністю – це першорядні завдання на шляху до процвітання країни у прийдешньому (Juderias Loyot J., 1912).

У своєму виступі в Королівській Академії юриспруденції 12 жовтня 1909 року адвокат Еухеніо Семборайн Чаварріа (Eugenio Cemborain Chavarria) вказував, що розв'язання багатьох проблем дитинства, зокрема дитячого гультаювання та

злочинності, залежить від реального упровадження і дотримання принципу обов'язковості навчання (проголошеного за законом 1857 року), а також від зміни характеру освіти з конфесійного на світський (Cemborain Chavarria E., 1909).

У статті «Право дитини» (Nuevo Mundo, 1914) політик Бальдомеро Архенте (Baldomero Argente) зазначав, що громадське милосердя надає дитині право бути соціально захищеною, проте необхідні правові норми щодо соціального захисту дитинства. Дитина на відміну від дорослої людини не здатна передбачувати й оцінювати наслідки своїх дій; дитина двічі стає жертвою беззахисності, якщо в суспільстві відсутні нормативи її підтримки. «Теперішні діти – це завтрашня батьківщина, надія на майбутнє, тому суспільство має виконувати свій моральний і правовий обов'язок захищати та виховувати дітей», – підкреслював політик (Argente B., 1914: 2).

У публікації «Права дитини у житті» (El Sol, 1927) визначний лікар Енріке Ордоньєс (Enrique Suñer Ordoñez) відмічав, що суспільство має підтримувати немічних, божевільних, старих людей і дітей та й загалом у суспільному співжитті ніхто не потребує більше допомоги, аніж дитина. Суспільство має ставитися до дитинства як до рушійної сили суспільного прогресу, забезпечувати сприятливі умови для розвитку всіх дітей. «Сила народу – це сума сил індивідів, які його складають, і, в свою чергу, влада нації, якщо брати поняття влади в його широкому значенні, – це наслідок народної сили», – наголошував Енріке Ордоньєс (Suñer Ordoñez E., 1927: 8).

Гарантувати право дитини на життя означає задовольняти потреби її душі та тіла. Забезпечення цього права передбачає чотири умови: перша і основна умова – народження без перешкод; друга – батьківська підтримка, економічна й моральна, в будь-який момент життя; третя – захист матері дитини; четверта – соціальна допомога у випадках, коли родина не спроможна виховувати дитину. Ці чотири умови є складниками захисту, виконання якого за розумом і серцем наказано Євангелієм (Suñer Ordoñez E., 1927: 8).

У статті «Захист дитинства» (El Heraldo de Madrid, 1929) публіцист Сезар Гарсія Інієста (Cesar Garcia Iniesta) писав, що

«дитинство має набути загального піклування з боку усіх людей доброї волі» (Garcia Iniesta C., 1929: 8).

На його погляд, незахищене дитинство – це «ясне вираження певного суспільного болю», суспільство має зробити так, щоб усі діти раділи життю, і задля того, щоби з часом не співчувати злочинцям, має «замурувати шляхи, якими дитинство йде до злочинів» (Garcia Iniesta C., 1929: 8).

Видатний педагог Луїс де Сулуєта (Luis de Zulueta) у публікації «Квіти зла» (El Sol, 1930) із сумом констатував: «Є в дійсності глибока суперечність, яка всіх нас хвилює, в цих двох словах, що ми, на жаль, часто бачимо поряд – «дитяча злочинність». Коли ми кажемо «злочинність», то уявляємо усі елементи дантівського пекла, пороки, жахіття, розбещення, місто болю. А коли ми промовляємо слово «дитяча», в нашому уявленні постає рай, сповнений чарівності, чистоти, поезії. Дитина – квітка світу, і це поняття «діти-злочинці», квіти зла, неблаганно наділяється несумісністю» (Zulueta L., 1930: 1).

Луїс де Сулуєта обґрунтовував думку про те, що висока відповідальність за дитячу злочинність тягарем лежить на суспільстві. «Дитина не потребує стін і ґрат, а зовсім навпаки – життя та діяльності. Стрімке джерело її душі прохає не про дамби, а про канали. Не треба зачиняти двері, але треба відкривати ясні й далекі горизонти, де зможе добре розгорнутися жага діяльності. Ув'язнення, та ще й тривале, не є розумним, бо в основному тільки свобода виховує», – натхненно проголошував педагог (Zulueta L., 1930: 1).

Викладач Мадридського Інституту професійної орієнтації Хосе Мальярт (Jose Mallart y Cuto) у статті «Моральне і соціальне виховання у колонії» (La Escuela Moderna, 1931) зауважував, що співпраця вихованців і вчителів сприяє розвитку та зміцненню моральних доброчинностей дітей; колективна співпраця є вищою формою життя, адже вона уможливило досягнення таких результатів, яких не може досягати ізольований індивід. Саме тому у випадках, коли необхідно організувати сприятливі умови для реадптації та перевиховання дітей, важливо, щоби процес їхньої життєдіяльності відбувався у колективі, у взаємодії з іншими людьми (Mallart J., 1931).

Таким чином, іспанський дискурс про соціальний захист дитинства у першій третині XX століття був зацентрований на питаннях визнання і забезпечення прав дітей, соціальної і педагогічної підтримки дитинства з боку громадянського суспільства та держави, обов'язковості шкільного навчання, солідарного ефекту соціального виховання та багатьох інших.

Карапуд І. А., Завацька Л. М.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЧИННИКІВ НА АДАПТАЦІЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

В Україні питання адаптації дітей з особливими освітніми потребами набуває особливої актуальності через впровадження інклюзивної освіти та реформування освітньої системи відповідно до міжнародних стандартів. Незважаючи на законодавчі ініціативи та розвиток ресурсної підтримки, багато шкіл досі не мають достатньої підготовки для роботи з такими дітьми, а рівень соціального прийняття їх у суспільстві залишається недостатнім.

Адаптація дітей з особливими освітніми потребами є одним із ключових викликів сучасної освіти, оскільки вона визначає рівень їхньої інтеграції у навчальне середовище та суспільство загалом. Соціальні та особистісні чинники безпосередньо впливають на цей процес: рівень інклюзії у суспільстві, підтримка родини, ставлення педагогів, а також типологічні, психологічні та особистісні характеристики дитини, такі як тип нервової системи, емоційна стійкість, рівень домагань, самооцінка і мотивація до навчання. Це створює додаткові бар'єри на шляху адаптації, що потребує всебічного аналізу та розробки дієвих підходів до подолання цих труднощів.

Саме тому дослідження цієї теми є важливим для розробки ефективних механізмів підтримки дітей з особливими освітніми потребами та створення умов для їхньої успішної адаптації.